

УДК 351.86:304:172]-027.21

ТЕОРІЯ ЦІННОСТЕЙ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА АКСІОЛОГІЇ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ

С. Є. Горбатюк,

кандидат наук з державного управління,

докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,

Національна академія державного управління при Президентові України

У статті проаналізовано положення основних наукових шкіл, розглянуто сучасні підходи до теорії цінностей у контексті методологічного забезпечення теорії та практики формування державної політики у сфері соціогуманітарної безпеки. Автором досліджено теоретичні погляди на сутність цінностей, виявлено характерні особливості у визначенні цього поняття, розглянуто запропоновані в науці класифікації та функції цінностей, розкрито особливості національних цінностей у формуванні національних інтересів і цілей. Концептуально обґрунтовано прімаг гуманістичних цінностей у філософії забезпечення соціогуманітарної безпеки, розроблено схему системи цінностей, що визначають зміст державного управління у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки.

Ключові слова: соціогуманітарна безпека, цінності, людський розвиток.

S. Ye. Horbatiuk,

Ph.D in Public Administration,

Doctoral Candidate of the Social and Humanitarian Policy Department,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

VALUE THEORY AS A METHODOLOGICAL BASIS OF AXIOLOGY OF SOCIAL AND HUMANITARIAN SECURITY

The article provides an analysis of the provisions of the main scientific schools, a review of modern approaches to the value theory in the context of methodological background of the theory and practice of the formation of a public policy in the domain of social and humanitarian security.

The author examines the theoretical views on the essence of values, identifies the characteristic features of the definition of this notion, considers the classifications and functions of values proposed in science, reveals the peculiarities of national values in the formation of national interests and objectives. The modern trends and changes of the system of values are identified. The primacy of humanitarian values in the philosophy of ensuring social and humanitarian security is conceptually substantiated, and the scheme of values determining the content of public administration in the domain of ensuring social and humanitarian security is elaborated.

Key words: social and humanitarian security, values, human development.

С. Е. Горбатюк,

кандидат наук государственного управления,

докторант кафедры социальной и гуманитарной политики,

Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ТЕОРИЯ ЦЕННОСТЕЙ КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА АКСИОЛОГИИ СОЦИОГУМАНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье проанализированы концепции основных научных школ, рассмотрены современные подходы к теории ценностей в контексте методологического обеспечения теории и практики формирования государственной политики в сфере социогуманитарной безопасности. Автором исследованы теоретические взгляды на сущность ценностей, выявлены характерные особенности определения этого понятия, рассмотрены предложенные в науке классификации и функции ценностей, раскрыты особенности национальных ценностей в формировании национальных интересов и целей. Концептуально обоснован прімаг гуманистических ценностей в философии обеспечения социогуманитарной безопасности, разработана схема системы ценностей, определяющих содержание государственного управления в сфере обеспечения социогуманитарной безопасности.

Ключевые слова: социогуманитарная безопасность, ценности, человеческое развитие.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах суперечливого впливу глобалізації на формування нових форм суспільної організації ми стаємо свідками конфлікту інтересів глобального суспільства і цінностей окремих націй, які донедавна вважалися ними усталеними. Історичний досвід країн і культура окремих соціальних груп вступають у конфлікт із реаліями сучасного соціогуманітарного розвитку.

Зовнішні й внутрішні впливи, яких у процесі розбудови державності зазнала Україна, призвели до зміни характеру викликів і загроз безпеці та стали поштовхом до трансформацій базових інститутів суспільства і держави, структури свідомісно-ціннісних орієнтацій особистості, соціальних груп, суспільства в цілому. У своїй промові під час церемонії інавгурації 07 червня 2014 р. Президент України Петро Порошенко зазначив: "... жити по-новому – це і означає жити вільно в умовах такої політичної системи, яка гарантує права і свободи людини і нації" [13]. У новій Стратегії національної безпеки України фундаментальними визнано визначені Конституцією і законами України цінності: незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, миру та безпеки [21]. Очевидно, безпека людини, суспільства, держави залежить від якості інституційних норм та дієвості механізмів їх реалізації, для побудови яких необхідно мати глибоке розуміння об'єктивних процесів формування внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на суспільний розвиток, що ґрунтується на системі ціннісних орієнтацій. Тому дослідження цінностей з огляду на перспективи формування державної політики у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки в Україні не втрачає актуальності та потребує системного й ґрунтового підходу.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аксіологічні засади вироблення державної політики у сфері національної безпеки стали об'єктом уваги вітчизняних та іноземних учених, зокрема Б.Бессонова, П.Гай-Нижника [3], В.Горбуліна [5], В.Горлинського [6], С.Здіюрука, А.Качинського [5], В.Кожінова, В.Ліпкана, О.Литвиненка, В.Чалого, Л.Чупрія [3] та ін.

Реальна потреба в розбудові орієнтованих на людину державного управління і політики зумовили активізацію ціннісної компоненти в наукових дослідженнях у галузі державного управ-

ління. Ціннісні засади державного управління, його вплив і функції з формування суспільних цінностей розкриваються в працях В.Козакова [10], М.Кравченко, В.Малюської, Л.Мисіва, П.Петровського, Г.Ситника [18], В.Стрельцова, О.Федька та інших авторів.

Вивчення феномену цінностей у різних культурологічних синтезах залишається предметом досліджень науковців у галузі філософії. З позиції дослідження процесу зміни ціннісних орієнтацій у сучасному світі та формування "нових" цінностей сучасної культури становить інтерес монографія науковців Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України "Ціннісні орієнтації сучасного інформаційного суспільства" [26]. Г.Ємельяненко, К.Райд, С.Шевченко дослідили феномен загальнолюдських цінностей, висвітлили антропсихологічні та антропоонтологічні процеси трансформації ціннісних пріоритетів у добу глобалізму [8].

В умовах трансформації суспільства науковці більше уваги приділяють теоретико-прикладним аспектам дослідження цінностей як головних складових та системоутворювальних чинників національної безпеки. Новий характер внутрішніх і зовнішніх загроз суспільному розвитку викликав інтенсивні дослідження безпеки [11; 12; 25] і миру [25] як найважливіших цінностей, соціальних і гуманітарних цінностей у збереженні безпеки суспільства та політичному процесі [1; 23], ціннісних орієнтирів Європи [14; 29].

Водночас складність і динамічність сучасних процесів формування та розвитку системи цінностей у поєднанні з посиленням їх впливу на процеси суспільного розвитку актуалізують потребу в теоретико-методологічному обґрунтуванні зміцнення механізмів формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки на основі ціннісної парадигми. У зв'язку із цим дослідження сучасних цінностей як інтегруючих факторів забезпечення соціогуманітарної безпеки дасть змогу більш глибоко зрозуміти тенденції зміщення викликів і загроз у бік невоєнного сегмента та порушити проблему забезпечення сталого розвитку на якісно новому рівні.

Отже, **метою статті** є аналіз та обґрунтування теорії цінностей як методологічної основи аксіології соціогуманітарної безпеки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Поняття "цінність" у сучасних наукових дослідженнях вийшло далеко за межі галузі соціогуманітарного знання. У 1902 р. французький філософ П.Лапі ввів у науковий обіг термін

“аксіологія”, а 20–50 рр. ХХ ст. ознаменувались тим, що німецькі й американські філософи, серед яких М.Шелер, Н.Гартман, Р.Б.Перрі, С.Пеппер та інші, своїми працями дали потужний поштовх розвитку теорії цінностей. Сьогодні в науковому доробку є низка теорій та концепцій, які обґрунтовують феномен цінностей, однак подекуди вони суперечать одна одній, що, власне, підтверджує складність цього поняття в системі філософських і гуманітарних дискурсів, неоднозначність у різних культурних традиціях. За оцінками Р.Лаутмана, у соціально-науковій літературі є понад 4 тис. назв праць, у яких автори звертаються до поняття “цінності”. З цього приводу Н.Натансон, укладач антології “Філософія суспільних наук”, яка вийшла у США, зазначав, що термін “цінність” ще М.Вебер назвав “невдачливим дитям бідності нашої науки”, засуджуючи його двозначне застосування, однак майже 60 років потому ситуація все ще залишається заплутаною, термін “цінність” використовується вченими і філософами в безлічі різних смислів і дискусії навколо проблеми цінностей далекі від завершення [30].

Різні підходи до розуміння цінностей заклали підґрунтя до розвитку в науці окремих шкіл і студій цінностей. За класифікацією, яку пропонує М.Кіссель, з позиції аксіологічного підходу в теорії цінностей виділяють натуралістичний психологізм, трансценденталізм, персоналістичний онтологізм, культурно-історичний релятивізм, соціологізм [9].

Натуралістичний психологізм (А.Мейнонг, Р.Б.Перрі, Дж.Дьюї, К.І.Люїс) розглядає цінності як емпірично фіксовані факти спостережувальної реальності, а їх джерелом визначає біопсихологічно інтерпретовані потреби людини. Велику роль у цьому підході відіграє поняття стандартизації цінностей на підставі недостатньо визначеного розуміння “корисності” або “інструментальності”. Водночас інтерпретація цінності як феномена, що емпірично констатується, означає змішування цінності з предметною реальністю [9]. Найбільш потужним представником цієї теорії є американський філософ Р.Б.Перрі, соціально-політичні й філософські основи теорії цінностей якого мали яскраво виражену гуманістичну спрямованість. Акцентуючи увагу на значенні духовних цінностей, філософ зазначає, що не машини і речі, а соціалізовані й наповнені емоціями стійкі ідеї утворюють сутність культури і цивілізації [20, с. 155]. Р.Б.Перрі як захисник ідеалів демократії, громадянських прав та індивідуальної свободи людини піддавав критиці й засуджував ті теорії,

які стверджували примат суспільства або держави в людських відносинах. Саме індивід залишався для нього субстратом, носієм, основою цінностей.

У контексті дослідження місця цінностей у забезпеченні соціогуманітарної безпеки важливо зрозуміти спробу філософа знайти “середній шлях” між матеріалізмом та ідеалізмом. Обґрунтовуючи індивідуалізм, він присвятив свою діяльність пошуку максимально можливого ідеологічного компромісу між різними культурними і політичними інтересами, компромісу, важливого для згуртування нації [20, с. 155–156].

Називаючи свій підхід до цінностей “біоцентричним” або “психоцентричним”, Р.Б.Перрі встановлює зв’язок цінностей та інтересів, визначає цінність як об’єкт інтересу, поняття, яке виражає ставлення до інтересу. “Будь-який об’єкт, хоч би яким він був, набуває цінності, коли будь-який інтерес, хоч би яким він був, поширюється на нього”, а інтерес – характеристика “моторно-афективного життя, стан, акт або позиція, потяг або огида” [20, с. 259–160]. На думку дослідника, характер цінностей та їх зміни завжди залежать від характеру та зміни інтересів. Водночас цінність як соціальне явище вирізняється більшою стійкістю, визначеністю, ніж інтерес, який може змінитися в досить широких межах. Дискусія щодо первинності національних інтересів або національних цінностей продовжується у сучасній теорії безпеки.

Знайшла розвиток у науці й запропонована Р.Б.Перрі класифікація цінностей [20, с. 166]: справжні і несправжні, розвинені і нерозвинені, складні і прості, позитивні і негативні, приховані й активні. Далі інтереси й цінності розглядаються як такі, що повертаються, або повторюються (потреба в їжі), та прогресивні інтереси, які змінюються та розвиваються мірою їх задоволення (інтерес до багатства, слави). Інтереси й цінності автор класифікує також за інтенсивністю, силою, тривалістю, освіченістю. За теорією Р.Б.Перрі, є чотири головних принципи градації цінностей: правильність (correctness), інтенсивність (intensity), перевага (preference) і включеність (inclusiveness). Три з них класифікують цінності за внутрішніми ознаками і не пов’язані зв’язком будь-якої цінності із сукупністю інших. І тільки останній принцип устанавлює формальний зв’язок між даною цінністю та іншими. Саме відмова від побудови єдиної шкали цінностей, на думку вченого, допомагає вирішити риторичне питання щодо їх пріоритетів.

Незважаючи на те, що погляди Р.Б.Перрі поділяли такі великі вчені, як Г.Беккер, Т.Парсонс,

С.Пеппер та інші, його теорія зазнавала критики, зокрема в частині невизнання суспільства як суб'єкта цінностей.

Трансценденталізм, який активно розвивала фрейбургська (баденська) школа неокантіанства (В.Віндельбанд, Г.Ріккерт), розкриває цінності як ideale буття, буття норми, яке співвідноситься не з емпіричним, а з “чистою”, трансцендентальною або “нормальною” свідомістю [9].

В.Віндельбанд розрізняв логічні, естетичні, етичні, релігійні цінності. Конфлікт особистості й суспільства як наслідок економічних і соціальних причин, за В.Віндельбандом, є першоосновою всіх суспільних перетворень. Розуміючи зростаюче взаємовідділення особистості й суспільства, завданням філософії він вважав обґрунтування вічних цінностей, які мали б примирити цінності внутрішнього життя особистості й масові цінності. На переконання вченого, в умовах такого конфлікту проблема загальнообов'язковості цінностей має культурно-філософське значення [15, с. 135, 142].

Поняття цінності наскрізною лінією проходить у теорії послідовника В.Віндельбанда Г.Ріккерта. На його думку, “цінності не представляють собою дійсності, ні фізичної, ні психічної. Сутність їх полягає в їх значущості, а не у їх фактичності” [15, с. 136–137]. Г.Ріккерт виділяв шість сфер пізнання (логіку, етику, естетику, релігію, містику, еротику) та відповідні їм типи цінностей, серед яких істина, добро, моральність, краса, любов, щастя та ін. З цього приводу дослідник неокантіанського вчення про цінності Е.Рудельсон зазначає, що в теорії Г.Ріккерта цінності та буття перебувають у різних “площинах”; цінності розглядаються ним як трансцендентна царина значень логічних, етичних і естетичних суджень, істинність яких абсолютно не залежить від реальності, та підпорядковується тільки вимозі всезагальності й загальнозначущості. Саме в протиставленні значущості існуванню, цінностей буттю, наук про буття (про природу) наукам про культуру (про цінності) виявляється об'єктивно-ідеалістична сутність неокантіанства [15, с. 137, 139].

Попри внесок теорії трансценденталізму в аксіологію, її головний методологічний недолік полягав у відриві від природних потреб людини. Тому найбільшою критики вона зазнала в добу поширення демократичних цінностей – свободи, рівності, справедливості, миру, всебічного розвитку людини.

Персоналістичний онтологізм, найбільш відомим представником якого є М.Шелер, стверджував об'єктивний характер цінностей. Німецький

філософ-ідеаліст М.Шелер увійшов в історію філософії як засновник феноменологічного напрямку в аксіології, який поставив завдання розкрити природу цінностей, обґрунтувати їх систему й ієрархію, довести найбільшу ефективність феноменологічного методу в пізнанні цінностей. За вченням М.Шелера, цінності є об'єктивними якісними феноменами, які не залежать від свідомості суб'єкта і від предметів, які є їх носіями. Усі цінності (етичні, естетичні, вітальні та інші) розподіляються на два великих класи: позитивні і негативні (останнє положення зазнавало критики з боку науковців, які дотримуються позиції щодо виключно позитивної характеристики цінностей).

У своїй роботі “Формалізм в етиці й матеріальна етика цінностей” М.Шелер дає класифікацію цінностей у зв'язку з їх сутнісними носіями: а) особистісні, цінності безпосередньо особистості й цінності чеснот, які вважалися більш високими, і предметні (блага – матеріальні, вітально цінні, духовні) цінності; б) власні і чужі; в) цінності актів, цінності функцій, цінності реакцій; г) цінності переконання та цінності дії, які є принципами моралі, і цінності успіху; д) цінності інтерпретації і цінності стану; е) цінності основ, цінності форм і цінності відносин; ж) індивідуальні і колективні цінності; з) самостійні і похідні цінності [28, с. 319–323]. Найважливішою матеріальною сутнісною залежністю між цінностями М.Шелер вважав їх ієрархію – сувору градацію цінностей високого і низького порядку. Центральним ядром “царства цінностей” у його теорії є особистість, яка розглядається вченим і як окрема особистість, і як сукупна особистість (церква, держава), що може мати досконалі і недосконалі, духовні і недуховні форми [27, с. 193].

Підхід М.Шелера до проблеми цінностей без з'ясування співвідношення суб'єктивного та об'єктивного елементів у категорії “цінності”, неухвага до матеріальних цінностей, заперечення ним індивідуалізму розглядалися як шлях до цінностей минулого й піддавалися критиці опонентами і дослідниками його теорії [27, с. 183]. Водночас аксіологічні проблеми “своїх” і “чужих”, індивідуального і колективного є найбільш поширеними в наукових дискусіях і перебувають у полі уваги багатьох сучасних дослідників, зокрема з позиції ціннісного конфлікту, коли системи цінностей виступають як самодостатні джерела мотивації, які діють на основі розподілу людських товариств на “своїх” і “чужих” [10, с. 24], перспектив розбудови ефективного суспільства на основі балансу індивідуальних і колективних цінностей та ін.

Культурно-історичний релятивізм, у витоків якого був В.Дільтей, будувався на ідеї аксіологічного плюралізму. Проте багато послідовників В.Дільтея сповідували інтуїтивістський підхід до обґрунтування ціннісної сутності культур (О.Шпенглер; А.Тойнбі; П.Сорокін, який, підпорядкувавши соціологію теорії цінностей як головній спонукальній рушійній силі у суспільстві, фактично спричинив революцію в теорії соціології; та ін.) [9].

Ураховуючи всю сукупність чинників, що розкривають природу цінностей, їх структуру та взаємозв'язки, місце в предметній або соціальній діяльності людини, особистості, ціннісно-орієнтаційній структурі суспільства, сучасні дослідники наполягають на тому, що основу буття сьогоденного суспільства в національному, міжнародному глобальному вимірі визначають не окремі цінності, а їх система з огляду на функції, які виконують цінності на соціетальному рівні (серед основних функцій, фундаментальна – інтеграція соціуму, підтримка його цілісності та стабільності; орієнтувальна, мотивувальна, оцінювальна, регулятивна, ідентифікаційна, комунікативна, соціалізаційна, пізнавальна [17, с. 118–119]). Н.Ткачова в системі сучасних цінностей розглядає п'ять компонентів [24, с. 80–82], кожний з яких слугує певним соціокультурним орієнтиром для саморегуляції подальшого розвитку особистості, суспільства і держави: фундаментальні, базові, загальнолюдські цінності, що відображають сталі ціннісні орієнтири людства (життя, людина, природа, суспільство, справедливість, свобода, рівність, гуманізм, праця, знання тощо); національні цінності (національна ідея, рідна мова, традиції, звичаї тощо); громадянські цінності або цінності демократичного суспільства (демократичні права та обов'язки, толерантність, терпимість, повага до культурних традицій, освіта, інформаційна культура тощо); сімейні цінності (любов, повага, взаємодопомога, взаємоповага, довіра, взаємовідповідальність, шанування тощо); особисті або особистісні, персональні цінності, які є стрижнем внутрішнього світу особистості та характеризують певну культуру самореалізації особистості, освіченість, морально-вольові якості, ставлення до здоров'я, етикету тощо).

Очевидно, система цінностей, включаючи різні компоненти політичного, світоглядного, морального, соціокультурного характеру, характеризує певну культуру та визначає орієнтири подальшого розвитку і людини, і суспільства, і держави. Водночас ціннісні орієнтири динамічні, мінливі, тому завдання державного управління полягає у формуванні ціннісних орієнтацій су-

спільної свідомості для забезпечення безпеки та сталого розвитку суспільства.

У зв'язку із цим для нашого дослідження великий інтерес становить науковий підхід до розуміння поняття національних цінностей. У довіднику національні цінності визначаються як притаманна суспільству або окремому народу країни матеріальна, інтелектуальна та духовна власність і досягнення, які складають основу їх матеріального та духовного існування і розвитку, визначально справляють вплив на формування системи національних інтересів і цілей, є їх базовим компонентом. За словами Г.Ситника, будучи наріжним каменем основ національної безпеки, національні цінності є найбільш стабільним і найменш рухливим елементом системи забезпечення національної безпеки, визначають сутність, цілісність, стійкість, конфігурацію та спрямованість формування та функціонування цієї системи [7, с. 455].

З огляду на різні ознаки та характеристики національних цінностей В.Горбулін і А.Качинський запропонували поділ системи національних цінностей на цінності індивіда, цінності суспільства і цінності держави [5, с. 107]. Автори обґрунтовують позицію, що національна безпека, духовні надбання, добробут, соціальна справедливість, патріотизм є ціннісною основою, яка визначає існування держави і нації.

Як зазначалося вище, у теорії безпеки поняття національних цінностей пов'язується із поняттям національних інтересів і цілей. У зв'язку із цим доцільно навести погляди представників різних галузей науки. Так, П.Гай-Нижник і Л.Чупрій акцентують, що саме національні цінності й національні інтереси є головними структуроформуючими чинниками системи забезпечення національної безпеки [3]. За висновком Г.Ситника, “національні цінності вирішальною мірою визначають сутність, цілісність і стійкість; інтереси – структуру й характер; цілі – конфігурацію і спрямованість формування та функціонування системи забезпечення національної безпеки” [19, с. 12–13], виявлення й аналіз базових цінностей у статусній ієрархії суспільства (цінностей сім'ї, професійної, соціальної групи, етносу, конфесії, класу, нації, суспільства), які є чинниками соціального утворення та інтеграції суспільства, В.Горлинський вважає методологічною основою визначення національних інтересів [6]. Такі авторські підходи можуть розглядатись як свідчення взаємозумовленості понять національних цінностей і національних інтересів з позиції безпеки всіх суб'єктів соціальних відносин: людини, суспільства і держави.

У нинішніх умовах соціогуманітарного розвитку особливого значення категорія “цінності” набуває в теорії та практиці державного управління. Сьогодні йдеться про формування нового наукового напрямку – аксіології державного управління. Особливість ціннісних засад державного управління полягає в тому, що його теоретичною основою слугує свідомісно-ціннісний пласт, що включає в себе всі вищезазначені компоненти теорії цінностей.

В.Козаков зазначає, що в процесі формування ціннісної системи сучасного державного управління в розвинених демократичних країнах домінує ідея гуманізму, яка виявляється в основоположних документах світового масштабу. Характер державного управління визначається певною системою ціннісних критеріїв, серед яких професіоналізм, компетентність, соціальність, інноваційність, моральність, толерантність, а природні права людини є гуманістичною цінністю демократичної країни, що насамперед має втілюватися в системі її управління [10, с. 222–223].

Потреба в інституціалізації нормативної основи орієнтації людини у колі цінностей знайшла відображення в закріпленні у формалізованій формі об’єктивних цінностей, до яких належать суспільні оцінки, настанови, заборони, цілі, проекти, програми, доктрини, концепції, теорії, стратегії тощо. Отже, філософське осмислення цінності людського буття, людської особистості як найвищої цінності знайшло подальший розвиток не тільки в працях сучасних науковців і експертів, а й доповідях міжнародних організацій, міжнародних документах, національних законодавствах. Демократичні перетворення передбачали принципово нові підходи до безпеки. Застосовуючи глобальне моделювання в розв’язанні актуальних проблем сучасності, Римський клуб як міжнародна неурядова організація звертається до поняття цінностей життя та цілей розвитку людства в контексті розв’язання глобальних проблем і суперечностей, ґрунтуючись на універсальних людських цінностях.

У доповіді Римському клубу лауреата Нобелівської премії Я.Тінбергена “Перегляд міжнародного порядку” [22] структура й трансформація цінностей розкривається крізь фундаментальну мету світової спільноти, що полягає у досягненні гідного життя і добробуту всіх громадян світу. Для цього автор вважає за доцільне впровадити в життя такі гуманістичні цінності, як рівність і боротьба з дискримінацією, свобода й визнання основних прав людини, демократія та участь людей у політичному, економічному, соціальному житті суспільства, солідарність, збереження культурного різноманіт-

тя, заснованого на визнанні національної самобутності народів [22]. Ця доповідь увійшла в історію як така, що висувала рекомендації запровадження механізмів забезпечення стійкого розвитку світової системи крізь призму універсальних людських цінностей.

Згодом член Римського клубу українець за походженням Б.Гаврилишин у своїй доповіді звертається до ціннісної основи формування ефективних суспільств. Серед трьох компонентів суспільного ладу: цінності, політичне правління, економічна система, на перше місце дослідник ставить саме цінності. За “... ступенем значущості, що приписується самому собі, іншим особам або громаді в цілому” Б.Гаврилишин класифікує цінності на “індивідуалістсько-конкуренційні” (кожен індивідуум – унікальний, кожного турбують власні потреби і прагнення, кожен шукає шляхи самоутвердження та самовираження); “групово-кооперативні” (особа – частинка всесвіту і суспільного ладу, кожен має шукати власну роль у ньому, підпорядковувати себе вищим цілям, виконувати обов’язки та реалізувати власне призначення шляхом кооперативної взаємодії з іншими), “егалітарно-колективістські” (кожен реалізує своє покликання і шукає його втілення в безконфліктному суспільстві) [2, с. 21–22]. Науковець розвиває ідею, що найбільш ефективною системою цінностей є кооперативна, за якої люди залишаються особистостями і співпрацюють за власним бажанням, у результаті чого досягаються більше соціальне задоволення, економічні результати, формуються кращі політичні інституції.

Цілі розвитку людства, які відповідають гуманістичним ідеалам, постулюються і в документах ООН. Новим порядком денним у галузі сталого розвитку до 2030 р. [4] визначено 17 глобальних цілей сталого розвитку, досягненню яких підпорядкована масштабна всезагальна програма заходів із ліквідації бідності, боротьби з нерівністю і охорони довкілля. Програма ґрунтується на наборі цінностей, які відображають інтереси (цілі) і зміст управлінської діяльності. За змістовними характеристиками побудови документа можна зробити висновок, що в його основу покладено вітальні (подолання бідності, зупинення голоду, збереження здоров’я, збереження екосистем), світоглядні/соціокультурні (якісна освіта), соціально-економічні (зайнятість населення, упровадження інновацій та розвиток інфраструктури, розвиток міст, відповідальність в економічній діяльності), політичні (запобігання дискримінації, справедливість, партнерство) групи цінностей, що відображено в таблиці.

Цінності людського розвитку за Новим порядком денним у галузі сталого розвитку до 2030 р.

Цінності	Інтереси (цілі)	Зміст управлінської діяльності
Вігальні	Подолання бідності	Подолання крайніх форм бідності
		Скорочення принаймні вдвічі кількості людей, які живуть за межею бідності
		Запровадження системи загального соцзахисту всіх категорій населення
		Забезпечення здатності малозабезпечених та незахищених верств населення реагувати на несприятливі обставини
	Подолання голоду	Зупинення голоду
		Досягнення продовольчої безпеки
		Покращення харчування
		Сприяння сталому розвитку сільського господарства
	Збереження здоров'я	Забезпечення здорового способу життя
		Сприяння благополуччю населення всіх вікових категорій
		Запровадження загального медичного страхування
		Збільшення обсягу фінансування охорони здоров'я, сприяння залученню, розвитку та підготовці медичних кадрів у країнах, що розвиваються
	Збереження екосистем	Забезпечення загального доступу кожного до систем водопостачання та засобів санітарії, прийнятого за ціною, безперебійного, сталого та сучасного енергопостачання
		Ужиття термінових заходів з метою подолання наслідків зміни клімату
		Збереження й раціональне використання океанів, морів та морських ресурсів
		Подолання опустелювання, зупинення процесу деградації земель та втрати біологічної різноманітності
Світлоглядні/соціо-культурні	Якісна освіта	Забезпечення всеохоплюючої та якісної загальної освіти й заохочення до навчання впродовж життя всіх категорій населення
		Гарантування здобуття всіма, хто навчається, знань та набуття навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку
		Будівництво та модернізація закладів освіти, що враховують потреби дітей, людей з особливими потребами, гендерні аспекти, та забезпечення загальних і рівних умови для всеохоплюючого й ефективного навчання тощо
		Збільшення кількості кваліфікованих педагогічних кадрів
Соціально-економічні	Зайнятність населення	Сприяння всезагальному та сталому економічному розвитку, зайнятості населення й запровадженню гідних умов праці для всіх верств населення
		Досягнення загальної повної та продуктивної зайнятості, значне зменшення до 2020 р. відсотка молоді, що не працює чи не здобуває освіти
		Забезпечення досягнення високих економічних показників шляхом диверсифікації економіки, використання здобутків технологічного прогресу та інноваційного розвитку
	Інновації та інфраструктура	Побудова стійкої інфраструктури й сприяння сталому розвитку індустріалізації та впровадженню інновацій
		Модернізація інфраструктури та модифікація промисловості
		Активізація впровадження наукових досліджень, модернізація технологічної спроможності секторів промисловості в усіх країнах
	Розвиток міст	Сприяння інтегрованості, безпеці, пристосовуваності до умов, що змінюються, та сталості міст
		Посилення захисту та охорони світового культурного, природного надбання
		Підтримка позитивних економічних, соціальних та екологічних зв'язків між містами, передмістями й сільськими місцевостями
	Відпо-відальність	Упровадження принципів сталого споживання та виробництва продукції
		Заохочення компаній до використання раціональних методів виробництва
		Забезпечення відповідного рівня загальної обізнаності всіх людей про сталий розвиток та відповідний спосіб життя
Політичні	Подолання дискримінації	Досягнення гендерної рівності
		Створення рівних можливостей для лідерства жінок на всіх рівнях прийняття рішень у політичній, економічній та суспільній сферах
		Зменшення нерівності всередині країн та між країнами
	Справедливість	Забезпечення розширення прав, можливостей та заохочення соціальної, економічної та політичної інтеграції всіх людей, незалежно від віку, статі, стану здоров'я, раси, національної належності, походження, релігії тощо
		Сприяння розбудові справедливих, мирних та відкритих спільнот
		Сприяння встановленню верховенства права на міжнародному та національних рівнях, забезпечення рівного доступу кожного до правосуддя
		Створення ефективних, підзвітних, прозорих відповідних інституцій на всіх рівнях
		Розширення та посилення участі країн, що розвиваються, у роботі органів глобального управління
		Заохочення та забезпечення дотримання недискримінаційних законів і політики у сфері сталого розвитку
	Партнерство	Активізація й посилення глобального партнерства
		Посилення мобілізації внутрішніх ресурсів з метою зміцнення внутрішнього потенціалу збирання податків та інших відрахувань
		Сприяння створенню загальної, відкритої, недискримінаційної, справедливої багатосторонньої торговельної системи в рамках Світової організації торгівлі

Отже, цінності, що визначають загальнолюдські гуманістичні ідеали й цілі сталого розвитку людства, були й залишаються об'єктом уваги науковців, представників політичних та адміністративних кіл, міжнародних організацій. Попри різні підходи до тлумачення цінностей у наукових теоріях, автори акцентували увагу на їх змінному характері. Сьогодні науковці також не припиняють дослідження трансформації та формування ціннісних орієнтацій сучасного суспільства. Український науковець А.Ручка робить наголос на трьох концепціях ціннісної зміни (Р.Інглгарта, Е.Ноель-Нойман, Г.Клагеса), які теоретично обґрунтовують ціннісно-сміслові метаморфози у сучасному світі на основі валідного обґрунтування в процесі емпіричних досліджень [16]. Автори концепцій убачають зв'язок ціннісних змін суспільства з економічними, соціальними, технологічними змінами, однак вони дотримуються різних поглядів щодо спрямованості та наслідків ціннісно-сміслових метаморфоз.

Згідно з моделлю американського науковця Р.Інглгарта сьогодні формуються нові ціннісно-сміслові пріоритети, що спричинено заміною "старих" (традиційних, матеріалістичних, модерних) цінностей на "нові" (ліберальні, постматеріалістичні, постмодерні) внаслідок зміни рівня соціально-економічного розвитку (підтверджено даними соціопитувань у 81 країні світу, що проводились упродовж 1984–2001 рр.). Тобто у розвинених країнах відбувається перехід до більш високої якості людського життя, суспільного, політичного і людського розвитку. Водночас Р.Інглгарт відмічає девальвацію традиційних зв'язків сімейних відносин, традиційних інститутів, вірувань, орієнтацій на користь зростання світсько-раціональних цінностей.

Німецька дослідниця Е.Ноель-Нойман попереджає про падіння класичних цінностей суспільства, про що свідчать ослаблення зв'язків людей і релігії, зниження традиційних обмежень щодо індивідуальної свободи, втрата традиційних чеснот, як загроза для розвинутого плюралістичного суспільства.

Модель ціннісної зміни німецького соціолога Г.Клагеса показує зміщення акценту з цінностей обов'язку і прийнятності (*Pflicht und Akzeptanzwerte*) на цінності саморозвитку (*Selbstentfaltungswerte*), який відбувається в конфігураціях ціннісного консерватизму (сильне визнання першої і низька орієнтація на другу групу цінностей); ціннісного перевороту (низьке визнання першої і висока орієнтація на другу групу цінностей); ціннісної втрати (низьке визнання обох груп цінностей); ціннісного синтезу (визнання обох груп цінностей). Зміщення акцен-

тів у системі цінностей доводить не зникнення/заміщення традиційних цінностей, а втрату їх значення, яке з часом може бути повернено, а цінності відроджені [16, с. 166–169].

На зміні ціннісних пріоритетів у добу глобалізму наголошують українські науковці Г.Ємельяненко, К.Райд, С.Шевченко [8], В.Пазенок, В.Лях, О.Соболь [26], які "новими" цінностями сучасної культури вважають безперервну освіту, інноваційне мислення, толерантність, солідаризм, почуття власної гідності.

Аналіз динаміки ціннісних пріоритетів населення України за часів незалежності, а також за 2012–2014 рр., проведений Інститутом соціології НАН України, також засвідчує ціннісні зміни. Незважаючи на те, що під час подій 2014 р. ментальність українців продовжувала характеризуватися домінуванням цінностей безпеки (вітальних цінностей), статистично значуще зросло показники, що фіксують політико-громадянські цінності (незалежність України, свобода слова, демократичний контроль, участь у політичному житті), а також самореалізаційні та просоціальні цінності. У ментальності соціуму зросла значущість патріотизму, демократизму, солідаризації, культурної компетентності, традиційних, історичних і релігійних цінностей [17, с. 124].

За даними Центру соціальних та маркетингових досліджень "Социс", у ході дослідження "Цінності українців: pro et contra реформ в Україні" перше місце в ієрархії цінностей в Україні посідає безпека [12]. Причому значення безпеки в ієрархії цінностей українців є одним із найвищих в Європі. Разом з тим суспільство наближається до європейських цінностей, цінностей відкритого світу, що дає підстави вважати наявним потенціал для реформування країни.

Що означає домінування цінності безпеки в системі свідомісно-ціннісних орієнтацій населення і що таке безпека як цінність? Л.Весельська безпеку називає базовою системоорганізуючою цінністю суспільства сталого розвитку в сучасних умовах глобальної кризи [1], водночас Р.Марутян [11] орієнтацію суспільства на безпеку та виживання як пріоритетну цінність досліджує з позиції цінностей закритого суспільства й акцентує, що це гальмує інноваційний розвиток країни та процеси її модернізації.

Отже, ціннісні орієнтації та їх зміни розглядаються сучасними науковцями під кутом залежності від соціально-економічних, політичних, культурних умов життєдіяльності суспільства, що має принципове значення для формування ціннісних орієнтацій людей у контексті забезпе-

чення соціогуманітарної безпеки. Різні історичні епохи відкривали притаманні саме для їх умов системи цінностей, будували відповідні ієрархії цінностей, що слугували соціогуманітарними орієнтирами розвитку суспільства і держави. Формуючись та зазнаючи трансформацій у процесі розвитку людства, цінності стали по суті відображенням та основою людської діяльності, суспільних відносин, методологічною основою формування політики у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки.

На підставі аналізу наукових поглядів на сутність цінностей, їх місця в державному управлінні демократичних країн та системі забезпечення безпеки можна представити систему цінностей, які визначають зміст державного управління у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки, що відображено на рисунку.

ської життєдіяльності й соціальних відносин тією чи іншою мірою розглядаються як цінності. Тому особливого значення поняття “цінність” набуває в теорії та практиці забезпечення соціогуманітарної безпеки, яка оперує специфічним набором і розглядає цінності як основу формування національних цінностей, національних інтересів, національних цілей і пріоритетів, а також відповідних завдань для державно-управлінського впливу.

Методологічне забезпечення державної політики в цій царині має ґрунтуватися на синтезі окремих теорій та побудові загальної гіпотези розбудови безпечного соціогуманітарного простору на основі гуманістичних цінностей, зростання їх ролі у визначенні національних інтересів і цілей, посилення впливу на економічне, соціальне, гуманітарне життя суспільства та формування системи світоглядно-ціннісних орієнтацій кожної

Системно-ціннісний контекст державного управління у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки

Висновки. Порівняльний аналіз сучасних теорій цінностей, дослідження сутності цінностей крізь призму їх функцій у суспільстві, з'ясування наукових підходів до структури, ієрархії цінностей та їх зміни дають змогу дійти висновку, що сьогодні методологічним ядром аксіології соціогуманітарної безпеки виступають гуманістичні цінності.

Сучасна філософія соціогуманітарної безпеки виходить із примату загальнолюдських цінностей та зростання їх ролі в житті суспільства. У наш час розвитку відкритих суспільств усі аспекти люд-

людини і громадянина. У сучасних умовах світового розвитку це дасть змогу зберегти національну ідентичність та гармонійно взаємодіяти в глобалізованому світі.

Перспективи подальших досліджень. В епоху інформативної цивілізації й глобального еволюціонізму в теорії цінностей особливого значення набуває проблема спадкоємності ціннісних систем та окремих цінностей у контексті захисту прав людини. Саме цей напрям потребує подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Весельська Л. А. Роль соціальних цінностей у збереженні безпеки суспільства [Електронний ресурс] / Л. А. Весельська. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Veselskaya.pdf. – Дата доступу: 10.06.2016.
2. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: дорожки в майбутнє : доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин ; упоряд. В. Рубцов. – Вид. 4-те, без змін. – Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2013. – 248 с.
3. Гай-Нижник П. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки / Павло Гай-Нижник, Леонід Чупрій // Гілея. – 2014. – Вип. 84 (№ 5). – С. 465–471.
4. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B5%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B5%D1%96_web(2).pdf). – Заголовок з екрана.
5. Горбулін В. П. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від “суспільства ризику” до громадянського суспільства / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський // Стратег. панорама. – 2005. – № 2. – С. 13–27.
6. Горлинський В. Феномен безпеки як об’єкт аксіологічної рефлексії / В. В. Горлинський // Мультиверсум. Філософський альманах. – Київ : Центр духов. культури. – 2004. – № 40.
7. Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник / сост. : Г. П. Сытник, В. И. Абрамов, В. Ф. Смолянюк и др. ; под общ. ред. Г. П. Сытника. – Киев : НАДУ, 2012. – 496 с.
8. Ємельяненко Г. Д. Цінності та постекзистенціалістське мислення : монографія / Г. Д. Ємельяненко, К. Ю. Райда, С. Л. Шевченко. – Київ ; Полтава ; Слов’янськ : Вид. Паррапан, 2012. – 150 с.
9. Киссель М. Теория ценностей [Электронный ресурс] / М. Киссель // Большая Советская Энциклопедия. – Режим доступа: <http://bse.sci-lib.com/article120491.html>
10. Козаков В. М. Аксіологія державного управління : підручник / В. М. Козаков. – Київ : НАДУ, 2010. – 256 с.
11. Марутян Р. Р. Безпека як цінність та потреба [Електронний ресурс] / Р. Р. Марутян. – Режим доступу: http://dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=187%3A2013-06-11-13-40-01&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk. – Заголовок з екрана. – Дата доступу : 2.06.2016.
12. Найважливіша цінність для українців – безпека. Результати дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hromadskeradio.org/2015/06/03/nayvazhlivisha-tsinnist-dlya-ukrayintsiv-bezpeka-rezultati-doslidzhennya>. – Заголовок з екрана. – Дата доступу: 2.06.2016.
13. Промова Президента України Петра Порошенка на інавгурації (повний текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/promova-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-inavnuraciyi-povniy-tekst-353552.html>. – Заголовок з екрана. – Дата доступу: 7.06.2016.
14. Рубинский Ю. И. Ценностные ориентиры Европы = Main trends of the European values / Ю. И. Рубинский. – М. : Ин-т Европы РАН, 2013. – 56 с.

References

1. Vesel'ska, L.A. (2016), “The role of social values in maintaining public safety”, available at: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Veselskaya.pdf (Accessed 10 June 2016).
2. Havrylyshyn, B., compiled by Rubtsov, V. (2013), *Do efektyvnykh suspil'stv: Dorohovkazy v majbutnie: dopovid' Ryms'komu Klubovi* [To efficient societies: a guide to the future: report of the Club of Rome], 4-th ed., The university publishing “PUL'SARY”, Kyiv, Ukraine.
3. Haj-Nyzhnyk, P. and Chuprij, L. (2014), “National interests, national values and national goals as structure forming factors of national security policy”, *Hileia*, vol. 84 (No. 5), pp. 465–471.
4. “The global objective of sustainable development in 2030”, available at: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B5%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B5%D1%96_web(2).pdf) (Accessed 10 June 2016).
5. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2005), “The National Security Strategy of Ukraine axiological dimension: from the “risk society” to civil society”, *Stratehichna panorama*, No. 2, pp. 13–27.
6. Horlyns'kyj, V. (2004), “The phenomenon of security as an object of axiological reflection”, *Mul'tyversum. Filosofs'kyj al'manakh*, No. 40.
7. Sytnik, G.P., Abramov, V.I., Smoljanjuk, V.F. and others, ed. by Sytnik, G.P. (2012), *Gosudarstvennoe upravlenie v sfere nacional'noj bezopasnosti: slovar'-spravochnik* [Public administration in the sphere of national security: Dictionary-Directory], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
8. Yemel'ianenko, H.D., Rajda, K.Yu. and Shevchenko, S.L. (2012), *Tsinnosti ta postekzystentsialists'ke myslennia: monohrafiia* [Values and post existentialist thought: monograph], “PARAPAN” Publisher, Kyiv, Ukraine.
9. Kissel', M. “Theory of values”, *Bol'shaja Sovetskaja Jenciklopedija* [Great Soviet Encyclopedia], available at: <http://bse.sci-lib.com/article120491.html> (Accessed 11 June 2016).
10. Kozakov, V.M. (2010), *Aksiolohiia derzhavnoho upravlinnia: pidruchnyk* [Axiology of public administration: a textbook], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
11. Marutian, R.R. (2013), “Safety as a value and need”, available at: http://dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=187%3A2013-06-11-13-40-01&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk (Accessed 15 June 2016).
12. (2015), “The most important value to the Ukrainians is security. Research results”, available at: <http://hromadskeradio.org/2015/06/03/nayvazhlivisha-tsinnist-dlya-ukrayintsiv-bezpeka-rezultati-doslidzhennya> (Accessed 02 June 2016).
13. (2014), “Speech of the President of Ukraine Petro Poroshenko at the inauguration (full text)”, available at: <http://tsn.ua/politika/promova-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-inavnuraciyi-povniy-tekst-353552.html> (Accessed 07 June 2016).
14. Rubinskij, Ju.I. (2013), *Cennostnye orientiry Evropy* [Main trends of the European values], Institute of Europe of the Russian Academy of Sciences, Moscow, Russian Federation.
15. Rudel'son, E.A. (1966), “Neo-Kantian doctrine of values (Freiburg School)”, *Problema cennosti v filosofii*

15. Рудельсон Е. А. Неокантианское учение о ценностях (Фрейбургская школа) / Е. А. Рудельсон // Проблема ценности в философии. – М.-Л. : Наука, 1966. – С. 128–144.
16. Ручка А. Ціннісна зміна як провідна тема сучасного соціологічного аналізу [Електронний ресурс] / А. Ручка. – Режим доступу: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/25-ruchka.pdf. – Дата доступу: 15.06.2016.
17. Ручка А. Ціннісна метаморфоза в ментальності громадян України під час надзвичайних подій 2014 р. / А. Ручка // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін : зб. наук. пр. Ін-ту соціології НАНУ. – Київ, 2014. – Вип. 1 (15). – С. 117–124.
18. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України : монографія / Г. П. Ситник ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2004. – 407 с.
19. Ситник Г. П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Ситник Г. П. – Київ, 2004. – 36 с.
20. Соколов Е. В. Основные идеи общей теории ценностей Р. Б. Перри / Е. В. Соколов // Проблема ценности в философии. – М.; Л. : Наука, 1966. – С. 154–170.
21. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : затв. Указом Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015 // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>. – Дата доступу: 07.06.2016.
22. Тинберген Я. Пересмотр международного порядка : пер. с англ. / Я. Тинберген. – М. : Прогресс, 1980. – 416 с.
23. Титова Л. Г. Гуманитарные ценности в современном политическом процессе / Л. Г. Титова // Человек. Сообщество. Управление. – 2006. – № 2. – С. 104–111.
24. Ткачова Н. О. Аксиологічні засади педагогічного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ткачова Н. О. – Луганськ, 2006. – 509 с.
25. Умнова И. А. Мир и безопасность как конституционные ценности: сравнительно-правовой анализ Конституций Российской Федерации и Украины / И. А. Умнова, И. А. Алешкова // Междунар. правовой курьер. – 2014. – № 1. – С. 13–17.
26. Ціннісні орієнтації сучасного інформаційного суспільства : монографія / В. С. Пазенок, В. В. Лях, О. М. Соболев та ін. ; НАН України, Ін-т філос. – Київ, 2013. – 406 с.
27. Чухина Л. А. Феноменологическая аксиология Макса Шелера / Л. А. Чухина // Проблема ценности в философии. – М. ; Л. : Наука, 1966. – С. 181–193.
28. Шелер М. Формализм в этике и материальная этика ценностей / М. Шелер // Избранные произведения. – М. : Изд-во “Гнозис”, 1994. – 490 с.
29. Щербак Ю. Е. Цінності об'єднаної Європи : монографія / Ю. Щербак. – Київ : Академія, 2014. – 206 с.
30. Philosophy of the social sciences. A Reader. Ed. by M. Natanson. New York, 1963, p. 351.
- [The problem of value in philosophy], Nauka, Moscow – Saint Petersburg, pp. 128–144.
16. Ruchka, A., “Change of values as the leading theme of contemporary sociological analysis”, available at: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/25-ruchka.pdf (Accessed 15 June 2016).
17. Ruchka, A. (2014), “Metamorphosis of values in the mentality of the citizens of Ukraine during emergencies in 2014”, *Ukrains'ke suspiilstvo: monitorynh sotsial'nykh zmin: zbirnyk naukovykh prats' Instytutu sotsiologii Natsional'noi Akademii Nauk Ukrainy*, issue 1 (15), pp. 117–124.
18. Sytnik, G.P. (2004), *Derzhavne upravlinnia natsional'noiu bezpekoiu Ukrainy: monohrafiia* [Public administration of the national security of Ukraine: monograph], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
19. Sytnik, G.P. (2004), “Public administration in the field of national security of Ukraine: Theory and Practice”, Dr. Sc. Thesis, Theory and History of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
20. Sokolov, E.V. (1966), “The main ideas of the general theory of values by R.B.Perry”, *Problema cennosti v filosofii* [The problem of value in philosophy], Nauka, Moscow – Saint Petersburg, pp. 154–170.
21. The President of Ukraine (2015), The Order “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine on May 6, 2015 “On Strategy of National Security of Ukraine” from 26 May 2015 No. 287/2015, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (Accessed 07 June 2016).
22. Tinbergen, Ja. (1980), *Peresmotr mezhdunarodnogo porjadka* [Revision of the international order], translated from English, Progress, Moscow, USSR.
23. Titova, L.G. (2006), “Humanitarian values in modern political process”, *Chelovek. Soobshhestvo. Upravlenie*, No. 2, pp. 104–111.
24. Tkachova, N.O. (2006), “Axiological principles of educational process in modern secondary schools”, Abstract of Dr. Sc. dissertation, General Pedagogy and History of Pedagogy, Lugansk National Pedagogical University named by Taras Shevchenko, Lugansk, Ukraine.
25. Umnova, I.A. and Aleshkova, I.A. (2014), “Peace and security as constitutional values: a comparative legal analysis of the Constitution of the Russian Federation and Ukraine”, *Mezhdunarodnyj pravovoj kur'er*, No. 1, pp. 13–17.
26. Pazenok, V.S., Liakh, V.V., Sobol', O.M. and others (2013), *Tsinnisni orientatsii suchasnoho informatsijnoho suspiilstva: monohrafiia* [Values of modern information society: monograph], Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
27. Chuhina, L.A. (1966), “Phenomenological axiology of Max Scheler”, *Problema cennosti v filosofii* [The problem of value in philosophy], Nauka, Moscow – Saint Petersburg, pp. 181–193.
28. Sheler, M. (1994), “The formalism in the ethics and the material ethics of values”, *Izbrannye proizvedeniia* [Selected works], “Gnozis” Publisher, Moscow, Russian Federation.
29. Scherbakova, Yu.E. (2014), *Tsinnosti ob'ednanoi Yevropy: monohrafiia* [The values of a united Europe: a monograph], “Akademiia”, Kyiv, Ukraine.
30. Ed. by Natanson, M. (1963), *Philosophy of the social sciences. A Reader*, New York, 1963.